

מסגרות לדרישות בטיחות בעבודת קבלנים

(חלק ראשון)

מאת מהנדס איתן סרי (M.Sc) וד"ר יוסף טירן

פעילויות ועבודות של קבלנים בתעשייה ובארגונים מתרחבות, בקצב מהיר, למקומות ולעיסוקים מגוונים - שבוצעו עד לא מכבר ע"י הארגונים והמפעלים עצמם, באמצעות עובדיהם הקבועים. הקבלן ועובדיו מכירים רק באופן שטחי, אם בכלל, את נוהלי הבטיחות בארגון שבו הם פועלים. עקב כך הם נחשפים, ואף חושפים את הארגון, לסיכוני בטיחות

המתבצעות בארגון. מצב הדברים הזה איננו קיים אצל עובדי חברות כוח האדם - המשולבים בפעילויות הארגון.

את הקשר בין הקבלן לארגון מקיימים גורמים רבים בארגון, ביניהם: מנהל התחזוקה, מנהל המשק, מנהל משאבי אנוש, מנהל הבינוי, מנהלי פרויקטים, מהנדס המפעל ומיגוון מנהלים נוספים, בהתאם לפעילותו של הארגון (כגון: מנהל מעבדה, מנהל מיתקן ייצור, מנהל מחסן וכד').

עפ"י רוב, העסקת קבלן נדרשת עקב צורך דחוף בביצוע משימה. מצב כזה מאלץ פעילות חפוזה לאיתור, קליטה בארגון והכנסה לעבודה של הקבלן. החיפזון בגיוס הקבלן בתהליך קליטתו ובפעילותו בתוך הארגון, גורם ליצירת פערים בדרישות הבטיחות - בין מה שנדרש מעובדי הקבלן לבין הדרישות מעובדיו הקבועים של הארגון. הקבלן ועובדיו מכירים רק באופן שטחי, אם בכלל, את נוהלי הבטיחות בארגון שבו הם פועלים. עקב כך הם נחשפים, ואף חושפים את הארגון, לסיכוני בטיחות.

לשילוב עובדי הקבלנים במסגרת הארגון, נדרשת היערכות בכל מה שנוגע לבטיחות בעבודה, בהתאם לסוג ההתקשרות בין הארגון לקבלן (עפ"י 4 הקבוצות שמנינו: כוח-אדם, חצר, אורח וייחודי), ולסוג הפעילות שאותה הוא אמור לבצע. לדוגמה: ההיערכות לגבי קבלן המוגדר כ"ייחודי" צריכה להתאים לסוג העבודה המיוחדת שהוא יבצע - עבודות בינוי, חפירות, עבודות ביוב וכד'.

● **"קבלן ייחודי"** - קבוצת קבלנים הנקראות לביצוע מטלות שאינן בתחומי הידע והבקיאות של המפעל/הארגון והוא נזקק, בד"כ, לגורם מקצועי חיצוני. לדוגמה: עבודות בנייה; תיקון גגות שבריים; טיפול במערכות ביוב וכד'. מתברר כי ברוב הפעילויות בארגון מוצאים קבלן מתחום כלשהו, המשולב בפעילויות בתוך הארגון.

ההשלכות של היכרות שטחית בין הקבלן ועובדיו לארגון

העובדים המועסקים ע"י הקבלנים מהווים אוכלוסיה מגוונת, הכוללת: אזרחים ותיקים, עולים חדשים, עובדים פלסטינים ועובדים זרים מהמזרח ומהמערב. כל המועסקים ע"י הקבלנים נחשבים ככוח עבודה "זול" ו"זמני" שהארגון לגביהם הוא עוד תחנת עבודה, מני רבות, שאליהן הם נשלחים בעקבות עיסוקיו של הקבלן. לכן, הזיקה שלהם בכל פעולותיהם מתייחסת אל הקבלן המעסיק אותם (הארגון עבורם הוא רק מיקום זמני לביצוע עבודתם).

תרבות העבודה והבטיחות בארגון שבו מועסקים עובדי הקבלנים, זרה לרוב עובדי הקבלן. ברוב המקרים, תרבות הבטיחות (אם קיימת) והרגלי העבודה של העובדים שונים מאלה הקיימים במקום פעילותם. גם תחום פעילותם מוגבל ותחום, בד"כ, משאר הפעילויות והעבודות

אחרונה מתקיימת בארגונים ובמפעלים מגמה להעביר מכלולים של פעילויות מקצועיות כלליות, שבהן התמחה הארגון בעבר, לידיהם של קבלנים. בהן: עבודות תחזוקה, עבודות מסגרות וכו', וגם עבודות ייחודיות בתחומי הייצור, שהארגון מוצא לנכון לשכור לביצוען שירות של קבלן, ללא מעורבות של עובדי הארגון הקבועים.

קיימות מספר מסגרות לפעילותם של הקבלנים: ● **"עובדי כוח אדם"** - ההגדרה מכוונת לשילוב עובדי הקבלן בתהליכי העבודה הקיימים בארגון. פעילויותיהם של "קבלני כוח אדם" כוללות עבודות שהארגון עוסק בהן בד"כ, ועובדי הקבלן מהווים "כוח עזר" להשלמת ביצוע המטלות. בד"כ מדובר במטלות עונתיות ו/או מטלות לביצוע בזמן מוגדר ומוגבל.

● **"קבלן חצר"** - ההגדרה כוללת את עבודות השירות בארגון כגון: ניקיון, חצרנות, גינון וכד'. הכותרת למסגרת זו מקורה במיקום ביצוען של רוב המטלות - בחצר המפעל/הארגון.

● **"קבלן אורח"** - מסגרת מקובלת בארגונים רבים, הכוללת קבלנים אשר מגיעים לצורך פעילות תקופתית, לדוגמה: קריאת מונה מכונת הצילום; תיקון או תחזוקה שגרית של מערכות מיזוג האוויר; פעולות שירות שונות וכו'; ספקים מתחומים שונים; נהגי משאיות וכד'.

איתן סרי וד"ר יוסף טירן הם מרצים ביחידה לניהול ולהנדסת בטיחות, אוניברסיטת בן-גוריון

אדם של עובדיו לשם עבודה אצל זולתו". לפיכך, קבלן כוח אדם הוא מעסיק אשר מציב את עובדיו לביצוע עבודה אצל אדם אחר, הנקרא: "המעסיק בפועל".

הדרישה להעסקת עובדי קבלן כוח אדם קיימת כאשר מנהל מחלקה בארגון נזקק, לדוגמה, להשלים מיכסת ייצור בזמן מוגדר. לצורך כך הוא מזמין ומקבל עובד זמני. העובד מופנה אל הממונה על הבטיחות בארגון לצורך קבלת הדרכה בנושאי הבטיחות בעבודה, ומיד לאחר ההדרכה הוא מתחיל בעבודתו. הדחיפות בביצוע המטלות גורמת לכך שנושא הדרכת העובד לבטיחות בעבודה והדאגה לבריאותו אינם מטופלים באופן מניח את הדעת: ממונה הבטיחות אינו יכול לוודא שהעובד הבין את תוכן ההדרכה שקיבל ושהוא יכול ליישם אותה הלכה למעשה; לאחראים אין זמן מספיק לבחון היבטי בריאות הנוגעים לעובד החדש, כדי לברר שהוא אכן מתאים לבצע את סוג הפעילות שעבורה נשכר.

המייסד (הפיקוח על העבודה, המוסד לביטוח לאומי וכיו"ב) מתייחס לעובדי חברות כ"א המועסקים בארגון כאל עובדי הארגון הקבועים. היחס הזה חושף את הארגון ואת מנהליו לתביעות של עובדי קבלן כ"א, בגין פגיעות שנפגעו בעבודה - בדיקת כמו כל עובד אחר של הארגון. אבל, קבלן כוח האדם הוא "המעסיק" של העובדים מבחינה משפטית (שכר, חופשות, חבות מעבידים וכו') במשך כל תקופת הצבת העובדים בארגון.

קבלן "חצר"

בארגונים רבים מבוצעות עבודות הניקיון והחצרנות ע"י קבלן, כשמנהל המשק בארגון מפקח עליו מטעם הארגון. הקבלן מפעיל את עובדיו לפי ההסכם שנקבע איתו וגם מבצע מטלות אחרות, בעת הצורך, לפי דרישה. עובדי הקבלן הללו פועלים בכל המחלקות והמשרדים של המפעל/הארגון. עבודות ניקיון מבוצעות, בד"כ, בשעה שעובדי הארגון נמצאים בהפסקה, מחוץ לעמדות העבודה, בשעה שחלק מהמכונות והמערכות ממשיכות לפעול (הפסקת פעילות של ציוד איננה מעשית, לעתים, או איננה יעילה). במצב כזה נחשפים גם עובדי קבלני ה"חצר" לאותם סיכונים וסכנות שאליהם חשופים עובדי הארגון, אך בהבדל מהותי - לעובדיו של הקבלן אין הכשרה וידע בטיחותיים מספיקים לשהייה במקומות כאלה מבלי להיפגע.

קבלן "אורח"

"קבלנים אורחים" ("קבלני חוץ") מבצעים בארגונים מיגוון עבודות שירות, לדוגמה: תיקון מונים או קריאת מונים של מכונות הצילום במשרדים.

חזקה אפקטיבית בלעדית או זכות שליטה יחידה במקום בידי מישהו אחר, שאזי יהיה זה האחרון התופס - המבחן הוא פיקוח על המקום ולא על העבודה". בפסיקה אחרת² נאמר בפתיח: "לגבי קבלן עצמאי ייתכן שיוכל המחזיק, בהסכם עמו, לפטור עצמו מראש מחובתו כלפיו על ידי העברת החובה לקבלן העצמאי עצמו".

ובנוסף³, לגבי משכיר מכונה, נפסק: "ניתן להכיר בהסכם להעברת האחריות גם במקרה דנו, בו הקשר שבין המשכיר לשוכר רופף עוד יותר מהקשר שבין מזמין לקבלן עצמאי, וכן למשכיר אין כל נגיעה לעבודה אותה מבצע השוכר, וענינו אך ורק בדמי השימוש אותם הוא מקבל ממנו".

בפקודת הבטיחות בעבודה [נוסח חדש], תש"ל-1970, סעיף 220 נכתב:
"בעל מכונה במקום התופס

היתה במפעל מכונה המונעת בכוח מיכאני שבעלה או שוכרה אינו תופס המפעל, יראו את הבעל או השוכר כאילו היה תופס המפעל לענין עבירה לפי פקודה זו שנעברה ע"י אדם שהוא עובד של הבעל או של השוכר או מקבל (מהם) גמול והוא עסוק ליד מכונה כאמור או בקרבתה או בקשר אליה".

בפסיקה משפטית⁴ המתייחסת להפעלת סעיף 220 הנ"ל, נאמר שכדי שהאחריות לא תיפול על תופס המפעל, אלא על בעל המכונה - "צריך שיתקיימו שני תנאים (מצטברים). התנאי האחד הוא, שהמכונה המונעת בכוח מכני תהא בבעלות או בשכירות של מי שאינו התופס, והתנאי השני הוא - שהעבירה שבה מדובר היא עבירה שנעברה לגבי אדם שהוא עובד של הבעל או של השוכר".

היבטי החוק לגבי סוגי הקבלנים

קבלן "כוח אדם"

חוק העסקת עובדים ע"י קבלני כוח אדם, התשנ"ו-1996⁵ קובע כי קבלן כוח אדם הוא "מי שעיסוקו במתן שירותי כוח

היבטי החוק באחריותו של מנהל הארגון בהעסקת קבלנים

אחריותו מנהל הארגון/המפעל לבטיחות עובדי הארגון, כלולה בפקודת הבטיחות בעבודה, בחוק ארגון הפיקוח על העבודה ובתקנותיהם.

בפקודת הבטיחות בעבודה [נוסח חדש], תש"ל-1970, סעיף 4 נכתב:

"כשאין העוסקים עובדי התופס

במקום שבו עובד אדם ברשותו של תופס המקום או לפי הסכם עמו בעבודה שהיתה עושה את המקום למפעל אילו היה אותו אדם עובדו של התופס, יראו אותו כמפעל לענין פקודה זו.

"תופס המקום", לענין סעיף זה - לרבות בעל המקום".

בפרק ט' לפקודה, סימן א': האחראים, סעיף 219 נכתב:

"עבירות התופס או הבעל

על כל הפרה, במפעל או בקשר למפעל, של הוראות פקודה זו או תקנה לפיה, יהיה תופס המפעל - או בעל המפעל, אם האחריות להפרה מוטלת עליו בפקודה זו או לפיה - אשם בעבירה, בכפוף לנאמר להלן". כאשר הכוונה במונחים ה-"תופס" או ה-"בעל" היא כפי שהוגדר בפסיקה שהתקבלה בבית המשפט¹:

"המחזיק באופן רגיל הוא אותו אדם שהוא בעל החזקה החוקית, כבעלים או כשוכר, מלבד אם יוכח כי למעשה נתונה

1. ערעור אזרחי (ע"א) 407/61, עיריית נתניה ואח' נ' ש. וייס ואח'; פד"י (פסקי דין) ט"ז (2), 853.
2. ע"א 124/56, אליהו מני דוידוף נ' משה קצב ואח' : פ"ד (פסק דין) י"א, 1006.
3. תיק אזרחי (תא"ז) ת"א 3272/66, בצלאל דגן נ' אליהו מלקסמן: פסק מחוזי (פ"מ) ס"ז, 292.
4. דיון בית דין לעבודה ל"ב/8-28, מדינת ישראל נ' עובדיה גבאי: פסק דין עבודה (פד"ע) ד', 193.
5. חוק העסקת עובדים ע"י קבלני כוח אדם, התשנ"ו-1996, סעיף 1 - הגדרות.
6. ע"א 5425/97, עיריית קרית מוצקין נגד נטליה דביר

● **קבלן חצר נמצא**, בד"כ, בפיקוחו הישיר של נציג הארגון, לדוגמה: מנהל המשק או נציגו. הפיקוח הישיר הוא, למעשה, פעולת "חונכות" צמודה, אשר מקטינה באופן משמעותי את הסבירות לפגיעות בתאונות של עובדי **קבלן החצר**, וגם את חשיפתו של הארגון לפגיעה ברמת הבטיחות המתקיימת בו. היתרונות של מצב זה מתבטאים במיוחד כאשר עבודות מסוימות שמבצעים עובדי קבלן, כגון: עבודות הניקיון, עבודות המטבח והחצרנות, מתוחמות במקומות מוגדרים.

באחת מפסיקותיו של בית המשפט העליון⁶, בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים, נקבע כי אין לרשות מוניציפלית מסוימת הצדקה לערעור על פס"ד, שבו חויבה - לטובת עובדת ניקיון שהועסקה במקום מטעמו של קבלן "חצר". כלומר: על הרשות שנתבעה בהליך המשפטי המקורי חלה האחריות, כמעסיקה, לפציעתה של העובדת התובעת.

● **קבלן אורח** "נתפס" ע"י הארגון המזמין כמומחה בתחומי עבודתו: מומחה למכונות צילום מסמכים, מומחה למזגנים, מומחה לתחזוקת ציוד ולמערכות ייצור, מומחה לציוד מעבדה וכד'. הודות למיומנותיו של הקבלן האורח - מניחים מנהלי ארגונים/ נציגיהם לקבלן לבצע את הנדרש ממנו, מבלי להתערב בעבודה, בהנחה שגישתו של הקבלן האורח ועובדיו לנשא הבטיחות בביצוע אותן מטלות שהן בתחום מומחיותם, תהיה נכונה יותר מהידוע לכל אחד אחר בארגון. גם לחצי הזמן, עקב הצורך הדחוף בתיקון הציוד, הם עילה להנהלות ארגונים להניח לקבלנים לעבוד על פי שיקוליהם, ללא התערבות של הארגון.

נוצר מצב שבו הקבלן "האורח" שוהה במהלך פעילותו בארגון ללא שום גורם מלווה, אשר יכול להעיר ולהאיר את עיניו בנושאי בטיחות. בנוסף, בהסכם ההתקשרות עם קבלן כזה מפורטים בעיקר היבטים טכניים, וברוב המקרים לא נכללת בהם התייחסות להיבטי הבטיחות.

● **קבלן ייחודי**. הקבלנים הייחודיים מעורבים, מסיבות שונות, ברוב אירועי הבטיחות המתרחשים בארגון. עקב זאת, הארגונים דואגים להגן על עצמם מפני האחריות בהיבטי הבטיחות, אשר עלולה להיות מוטלת עליהם בעקבות עבודות הקבלנים. הארגונים נוהגים לתחום את אזור פעילותו של הקבלן כדי למנוע גישה של עובדי הארגון לתחום הפעילות, ולמנוע גישה של הקבלן ועובדיו לשאר האזורים השייכים לארגון.

מודעות גבוהה לבטיחות בארגון/ במפעל מתבטאת בהפקת נספח בנושאי בטיחות בעבודה, המלווה את ההסכם הטכני. הנספח כולל הנחיות ברורות לקבלן ולנציג הארגון המפקח על הקבלן, לגבי הדרכים הנכונות והנהלים המתאימים לביצוע העבודה בבטיחות. לדוגמה:

פעילותם במקום איננה מאפשרת הטמעה נאותה ומניחה את הדעת של תרבות הבטיחות. נושא הבטיחות, ברוב המקרים, איננו נמצא בראש מעייניו של הקבלן המעסיק, ובד"כ גם לא ממלא את מחשבותיו של מנהל הארגון - השואף לסיום מהיר של המטלה ולהסתלקותם של העובדים הזרים מהמקום.

פנייה לביטוח הלאומי, של עובד קבלן ייחודי אשר נפגע בתאונה או חלה במחלה המוגדרת כמחלת מקצוע, עלולה לגרור תביעה כלפי הארגון שבו הועסק הנפגע, אפילו רק לזמן קצר, בגין הנזק שנגרם לו, מבלי שלמנהלי הארגון תהיה דרך להתגונן מפני התביעה.

התייחסות ארגונים לסוגי הקבלנים השונים בישראל (על פי פסיקות משפטיות)

הכללתו של **קבלן כוח האדם**⁵ בהגדרות החוק, מחייבת את מנהל הארגון שבו מועסקים קבלנים כאלה להתייחס להיבטי הבטיחות והבריאות התעסוקתית של עובדי חברות כוח האדם, בדיוק באותו האופן שהוא מתייחס לעובדיו הקבועים. דרישות החוק מחייבות את דרגי הניהול השונים להיות אחראים על בטיחותם ובריאותם של עובדי חברות כוח האדם, כולל בדיקת מצב בריאותם לפני תחילת העבודה במקום; הדרכת העובדים הללו בנושאי בטיחות ושמירה על הבריאות לקראת התחלת עבודתם; והיערכות, מהיבטי הבטיחות, במתכונת המתקיימת לגבי עובדי הארגון.

הפסיקה של בתי המשפט בישראל - בימ"ש השלום, המחוזי והעליון (ראו הערות שוליים 3, 4, 7, 8), מאפשרת לנו להבין כיצד רואה מערכת המשפט את אחריותו של מנהל הארגון כלפי הקבלנים השונים:

לביצוע המטלה יש צורך בפתיחת מכסי המכונה - מה שחושף את ה"אורח" לחלקי מכונה שאינם "מוגנים לבטח". פעילות ליד מכונה ללא מיוגן מותרת, על פי החוק (פקודת הבטיחות בעבודה), רק ל"אדם כשיר" שיש לו אישור לביצוע ממנהל הארגון. למעשה, הרשאה כזאת ניתנת בארגונים רק לעובדים הקבועים. אך, פעילויות כמו תיקון מונים או קריאתם, המבוצעות בכל פעם ע"י עובד קבלן אחר (כדי לפתור במהירות את הבעיה במכונה), נעשות מבלי ליידע את ממונה הבטיחות במקום. במצב כזה מנהל הארגון או נציגו, הנושאים באחריות משפטית, אינם יודעים ו/או מודעים לאחריות שאליה נחשפו - במקרה שיקרה משהו ל"אורח" המבצע אצלם עבודה. שלא להזכיר את העבירה הבטיחותית שנעברה בתחום, שמקורה בחוסר המודעות של עובד הקבלן לגבי כל מה שנוגע לדרישות הבטיחות בעבודה שהוא מבצע.

קבלן "ייחודי"

קבלן "ייחודי" מוזמן לעתים לא קרובות, יחסית, לצורך ביצוע עבודה מסוימת. משך שהייתו בארגון קצר. רוב תאונות העבודה בארגונים ובמפעלים מתרחשות בשעת פעילותם של קבלנים "ייחודיים" העוסקים בעבודות בנייה, הריסה, חפירות, טיפול במערכות ביוב וכד'. פעילויות מסוג זה אינן דומות, בד"כ, לפעילויות המבוצעות בתחומי הארגון/המפעל. עובדי קבלן השוהים במקום הם "זמניים" בעיניו של הארגון ולעתים גם לגבי הקבלן המעסיק אותם - אפשרי מצב שבכל הזמנה של הקבלן לביצוע עבודה יגיעו עובדים שלא היו איתו במועד קודם. העובדים גם מתחלפים במהלך הפעילות. במקרים רבים עובדי הקבלנים אינם דוברים עברית, והמושגים שיש להם בנוגע לבטיחות שונים מאלה השגורים אצל עובדי הארגון. הזמניות של

■ הארגון לא ישאל לקבלן כלים וציוד (כדי למנוע כל זיקה בין הקבלן לארגון);

■ הארגון לא יתערב בפעילותו של הקבלן - מלבד במקרים שהקבלן פעל בצורה לא סבירה, מהיבט הבטיחות, שבהם היה עלול לגרום לאירוע בטיחותי חמור;

■ לנציג הארגון שמורה הזכות להפסיק לאלתר את עבודת הקבלן, אם הוא נהג בניגוד להנחיות הבטיחות.

בפסיקה משפטית⁷ שנקבעה בתביעה של קבלן, אשר נפגע בתאונת נפילה ממבנה, מצאה השופטת את 3 הגופים שאצלם בוצעה העבודה, כאחראים לפציעתו של הקבלן מכיוון שהארגון לא דאג להגן על עצמו בשום דרך מפני סיכוני בטיחות כאלה ותביעות עתידיות בגינם. בהכללה, ניתן לומר שגישתם של רוב הארגונים בישראל בנושאי בטיחות העבודה של הקבלנים לסוגיהם ועובדיהם, יוצרת מצב שבו מנהל הארגון מתנהג כ"ראש קטן" וטוען שהעובדים שזימן הם המומחים לנושא, ומכאן שהאחריות לבטיחותם מוטלת על כתפיהם. אולם, בדוגמאות לפסיקות המשפטיות שהבאנו קודם נמצא כי, בד"כ, השופטים לא קיבלו את גישת הארגונים וצידדו דווקא בעמדות הקבלנים.

התייחסות של ארגונים לסוגי הקבלנים בעולם המערבי

תקן ניהול הבטיחות

מדינות מערב אירופה, אוסטרליה וניו-זילנד, שאימצו את התקן הבריטי לניהול הבטיחות⁸, מתייחסות לבטיחות העסקתם של קבלנים ועובדיהם בארגונים. תקן ניהול הבטיחות כולל מערכת ניהול בטיחות וגיהות תעסוקתית (בג"ת) שמרכיביה הם:

- מדיניות בטיחות וגיהות תעסוקתית (מנבג"ת);
- תכנון הבטיחות;
- יישום ותפעול;
- בדיקה ופעולה מתקנת;
- סקר הנהלה.

7. ע"א (באר שבע) 2020/95, תנעמי יגאל נגד אלטא, מינרב, סולל בונה
8. תקן ניהול בטיחות: תקן ניהול מערכות בריאות תעסוקתית ובטיחות: BRITISH STANDARD BS 8800, 1996
9. ס. משידה (Seiji Machida) מהנדס בטיחות ביחידת הבטיחות, הבריאות התעסוקתית ואיכות הסביבה בארגון העבודה הבינלאומי (ILO), ג'נבה; פורסם בדו-ירחון 'בטיחות' גליון 282, פב'-מרץ 2003
10. תקן משרד ההגנה האמריקאי: DOD 4145.26-M, התרגום לעברית: פרק 1 - מבוא, ב - תחולה

להלן עיקרי הדברים:

מדיניות הבג"ת - המדיניות מותווית ע"י הנהלת הארגון. היא מאופיינת במחויבותו של הארגון לקיום החוקים והתקנות של הבג"ת, בעמידה בדרישות הבטיחות שהארגון קיבל על עצמו וביישומן גם ע"י הקבלן;

תכנון - התכנון כולל זיהוי סיכונים וסכנות הצפויים בביצוע עבודות שונות בארגון, לצורך נקיטת אמצעי הבטיחות הנדרשים. הזיהוי ונקיטת האמצעים כוללים גם את עבודותיהם של הקבלנים.

התכנון מאפשר להנהלה גישה של "ראש גדול" ותכנון פרו-אקטיבי בנושאי הבג"ת; **יישום ותפעול** - כוללים: נושאי הדרכה לבטיחות והגברת המודעות לבטיחות אצל קבלנים, ובדיקת כשירותם לעבודה של הקבלן ועובדיו. נדרשת תקשורת עם הקבלן, היוועצות איתו ותיעוד הפעולות הנ"ל; איסוף מידע על היבטי בטיחות בעברם המקצועי של הקבלנים, בקרה על דרך היערכותם של הקבלנים ופיקוח על תיפקודם בנושאי הבג"ת ועל תגובותיהם למצבי החירום האופייניים לפעילותם;

בדיקה ופעולה מתקנת - המשך הבקרה ופירוט פעולות הבקרה. מדידה סדירה של פעילויות הקבלן, בין השאר - מדידת ביצועיו, מדידת תאונות ואירועי בטיחות, אי התאמות בין הנדרש למבוצע בפועל, רישום פעילויותיו ומעקב אחריהן תוך השוואה למיבדקים קודמים וכו'. כל זאת - במטרה לשפר את בטיחות הביצוע.

סקר הנהלה - ההנהלה הבכירה של הארגון סוקרת את מערכת ניהול הבג"ת הישימה המתאימה לקבלן ולעובדיו, במועדים שנקבעו על ידה מראש. תהליך הסקירה מבטיח איסוף של המידע החיוני, אשר באמצעותו ניתן להשיג שיפור תמידי של מערך הבטיחות והגיהות בעבודתם של הקבלן ועובדיו.

יישום מערכת ניהול הבג"ת ומרכיביה מובילים לשיפור מתמיד בבטיחות ובגיהות התעסוקתיים של הארגון ושל הקבלנים המועסקים בו, ומוביל לשיתוף פעולה ביניהם - בהטמעת הבטיחות והגיהות התעסוקתיות בכל הפעילויות המתבצעות בארגון.

דוגמאות להתייחסות במספר ארגונים לנושאי ההתקשרות עם קבלנים

- חברת 'דו-פונט' ('DuPont'), ארה"ב. (www.dupont.com/safety) ההתקשרות עם קבלנים והמעקב אחר ביצועיהם נעשה בחב' 'דו-פונט' באמצעות נוהל היכולת 6 שלבים:
- **היערכות מקדימה** - על בסיס הישגים וכשלונות בביצועי הבטיחות בעבר;
- **מסמכי ציפיות** - ובהם מפורטות דרישות הבטיחות שהמפעל מצפה ליישומן ע"י הקבלן;
- **תקשורת עם הקבלנים** - כשהיא מלווה במסמכי הציפיות לבטיחות;

- **הדרכה** - המפעל מקיים פעולות הדרכה לבטיחות לעובדי הקבלן;
- **בדיקה ופיקוח על עבודת הקבלן**;
- **משוּב מחזורי** - ביצוע המשוּב במועדים מחזוריים, שנקבעו מראש, נועד לשפר את ביצועי הבטיחות של הארגון ושל הקבלן. בביצוע המשוּב משתתפים מומחים לנושא הבטיחות - אנשי הבטיחות של המפעל, מנהלי פרויקטים, קבלנים, עורכי דין, מומחים אחרים בתחומים הנחוצים וכו'. בכל אחד משלבי המשוּב כלולות התשומות (ההשקעות) הרצויות;

(הערה): השיטה להעסקת קבלנים במפעל 'דו-פונט' היא פועל יוצא מדרישות תקני ניהול הבטיחות. המגמה הכללית היא לשפר, באופן קבוע, את ביצועי הבטיחות של הקבלנים המועסקים במקום, ואת ביצועיו של הארגון - בכל הנוגע לנושאי הבטיחות והבריאות בפעילותם של הקבלנים בתחומם).

● ארגון העבודה הבינלאומי - ILO

הגישה הכללית של ארגון העבודה הבינלאומי לנושא הבטיחות והבריאות בהעסקת קבלנים, היא התייחסות זהה של הארגון אל הקבלן ועובדיו כמו אל העובדים הקבועים בארגון. הגישה של ILO יוצרת זיקה בין הקבלן ועובדיו לבין הארגון, שיש לה משמעות רבה עבור הנהלת הארגון, בהשפעה על כל נושאי הבטיחות והבריאות של הקבלן ועובדיו.

במאמר שפורסם ע"י אנשי ILO ב-2001⁹ מושם דגש על הבטחת הבטיחות והבריאות בעבודה של עובדי קבלן (ברוב המקרים אלה הם העובדים הפחות מוגנים בארגון), ועל אחריותה של הנהלת המפעל/הארגון להבטחת הבטיחות והבריאות של כלל העובדים (ההנהלות נוטות להטיל את האחריות הזאת על המומחים לבטיחות ולבריאות התעסוקתיות).

תקן משרד ההגנה האמריקאי - DOD

באופן כללי, התקן האמריקאי¹⁰ מדבר על כך שעצם העסקת קבלן ועובדי קבלן בארגון חושפת את הקבלן ועובדיו לסיכונים ולסכנות הנובעות מפעילות הארגון. לדוגמה: ארגון העוסק בחומרים מסוכנים. הארגון, מצידו, חייב להתייחס לקבלן ולעובדיו בדיוק כפי שהוא נוהג עם עובדיו הקבועים. גישת התקן האמריקאי מדברת על שיתוף פעולה בין הארגון לבין הקבלן, עם חלוקה בנטל האחריות לקיום נאות של דרישות הבטיחות. ■

החלק השני של המאמר ידון בהעסקת קבלנים בארגונים בישראל ובהשוואה למדינות המערב